

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદની ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં
આર/ રીટ પીટીશન (પી.આઈ.એલ.)નં.૧૩૦ ઓફ ૨૦૧૯

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તી શ્રી વિક્રમ નાથ
અને
માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારને રીફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની ખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના

=====

મહેશભાઈ રેવાભાઈ પંડ્યા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થીતી:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩, ૪ તરફે એન એમ કાપડિયા(૩૯૪)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩, ૪, ૫ તરફે આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર્સ શ્રી
જે કે શાહ અને સુશ્રી ઐશ્વર્યા ગુપ્તા સાથે ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર સુશ્રી મનીષા શાહ
સાથે એડવોકેટ જનરલ શ્રી કમલ ત્રિવેદી

=====

કોરમ:માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તી શ્રી વિક્રમ નાથ

અને
માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી

તારીખ:૦૧/૦૫/૨૦૨૦

સી.એ.વી. ચૂકાદો

(પર:માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તી શ્રી વિક્રમ નાથ)

=====

=====

૧. એક પર્યાવરણીય ઈજનેર, બીજા સમાજ કલ્યાણ કાર્યકર, અન્ય એક લોકહિતના નાગરિક અને એક સામાજિક કાર્યકર, આ ચારેય ભેગા મળીને નર્મદા જિલ્લામાં પોતાની ખેતીની જમીનો અને રહેઠાણમાંથી ગેરકાયદેસર રીતે બેદખલ થઈ રહેલા ગરીબ, પછાત અને અનુસૂચિત જનજાતિઓના રક્ષણ માટે ઉપરોક્ત જાહેર હિતની અરજી દાખલ કરી છે. અરજદાર નં. ૧, ૩ અને ૪ અમદાવાદ શહેરના રહીશ છે અને અરજદાર નં. ૨ નર્મદા જિલ્લાના રાજપીપળાના ચાંદની ચોકના રહીશ છે. ચારેય શહેરી વિસ્તારોના રહીશો છે, જોકે, સામાજિક-પર્યાવરણીય મુદ્દાઓ, ગ્રામીણ વિસ્તારો અને વન વિસ્તારોના રહીશોના ઉત્થાન પર કામ કરતી બિન-સરકારી સંસ્થા સાથે સંબંધિત હોવાનો દાવો કરીને, કેવડિયા, વાઘડિયા, નવાગામ, લીંબડી, કોઠી અને ગોરા ગામના રહીશો માટે કારણ ઊભું કરીને હાલની જાહેર હિતની અરજી દાખલ કરવા માટે ભેગા થયા છે. અરજદારોના જણાવ્યા મુજબ, ઉપરોક્ત છ ગામોના આદિવાસી ગ્રામવાસીઓને તેમની ખેતીની જમીનો અને રહેઠાણમાંથી ગેરકાયદેસર અને બળજબરીપૂર્વક બેદખલ કરવામાં આવી રહ્યા છે.

૨. હાલની અરજી દ્વારા માંગવામાં આવેલી દાદ નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવેલ છે :

"(એ) આપ નામદાર સામાવાળા પાસે એનેક્ષર-એ કોલી. ખાતે બિડાણ કરેલ યાદી મુજબના અસરગ્રસ્ત સ્થાનિક આદિવાસી લોકોને અને અન્ય સમાન પરિસ્થિતિવાળા આદિવાસી લોકોને, કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયાને

અનુસર્યા વિના, નોટિસ બજાવ્યા વિના અને વ્યક્તિગત સુનાવણીની તક આપ્યા વિના બેદખલ કરવાની કોઈ સત્તા નથી તેવું જાહેર કરતો મેન્ડેમસનો રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ અથવા હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા મહેરબાની કરશો.

(બી) આપ નામદાર એનેક્સર-એ કોલી. ખાતે બિડાણ કરેલ યાદી મુજબની જમીન અને અન્ય સમાન પરિસ્થિતિવાળા આદિવાસી લોકોના સંબંધમાં શરૂ કરવામાં આવેલી સંપાદન કાર્યવાહી, ધ રાઈટ ટુ ફ્રેર કમ્પેન્સેશન એન્ડ ટ્રાન્સપરન્સી ઇન લેન્ડ એક્રિવિઝિશન, રિહેબિલિટેશન એન્ડ રિસેટલમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૧૩ ની કલમ ૨૪ ને ધ્યાનમાં રાખીને રદબાતલ થયેલ હોવાનું માનવામાં આવે છે અને પ્રશ્નગત જમીન પર સામાવાળાઓનો કોઈ અધિકાર અથવા માલિકી અથવા હિત નથી તેવું જાહેર કરતો મેન્ડેમસનો રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ અથવા હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા મહેરબાની કરશો;

(સી) આપ નામદાર એનેક્સર-એ કોલી. ખાતે બિડાણ કરેલ યાદી મુજબના આદિવાસી વ્યક્તિઓ અને અન્ય સમાન પરિસ્થિતિવાળા આદિવાસી લોકોની જમીનના શાંતિપૂર્ણ કબજા અને ભોગવટામાં દખલગીરી ન કરવા માટે સામાવાળાઓને નિર્દેશ આપતો મેન્ડેમસનો રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ અથવા હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા મહેરબાની કરશો;

(ડી) કે આ અરજીની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી હોય ત્યાં

સુધી, આપ નામદાર સામાવાળાઓને એનેક્ષર-એ કોલી. ખાતે બિડાણ કરેલ યાદી મુજબના સ્થાનિક અસરગ્રસ્ત લોકો અને અન્ય સમાન પરિસ્થિતિવાળા આદિવાસી લોકોની જમીનના ટુકડાઓનો કબજો લેતા અટકાવવા મહેરબાની કરશો, અને સામાવાળાઓને યથાસ્થિતિ જાળવી રાખવા નિર્દેશ આપવા મહેરબાની કરશો, અને;

(ઈ) ન્યાયના હિતમાં અન્ય કોઈ હુકમ અથવા દાદ."

૩. અરજીની વિગતો મુજબ, આ ગામોના રહીશો પછાત અને ગરીબ લોકો છે જે મોટાભાગે નિરક્ષર, અશિક્ષિત અને સામાવાળાઓથી ડરતા હોય છે અને તેમના મૂળભૂત અધિકારોના રક્ષણ માટે આ અદાલતનો આશરો લેવા માટે અસમર્થ છે અને તેથી, આ ક્ષેત્રમાં કામ કરતા હાલના અરજદારો તેમના કારણને ઉઠાવવા આગળ આવ્યા છે અને આ છ ગામોના આદિવાસી અને જનજાતીય રહીશોના હિતના રક્ષણ માટે હાલની જાહેર હિતની અરજી દાખલ કરેલ છે.

૪. અરજીના ફકરા-૪.૨ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે નર્મદા રિવર પ્રોજેક્ટ સ્કીમ હેઠળ વસાહત બાંધવાના હેતુઓ માટે અને નહેર અને રસ્તાના બાંધકામના હેતુ માટે, ૧૯૬૧-૬૨ ના વર્ષમાં અમુક સમયે આ ગામોની જમીનની સંપાદન કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ધ લેન્ડ એક્રિવક્ઝિશન એક્ટ, ૧૮૯૪ (ટૂંકમાં "સદર ૧૮૯૪ અધિનિયમ") હેઠળના એવોર્ડ પણ મોટાભાગે ૧૯૬૩-૬૫ ના વર્ષોમાં જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા; કે ગામોના અસરગ્રસ્ત રહીશોએ હાલના અરજદારોને જાણ કરી છે કે જોકે તેમના

વડીલો/પૂર્વજોને વળતર ચૂકવવાનો હુકમ કરતા એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ વળતરની વાસ્તવિક ચુકવણી સંબંધિત જમીનમાલિકોને મોકલવામાં/ચૂકવવામાં આવી ન હતી; કે વળતર ન ચૂકવવા અંગેનું ઉપરોક્ત નિવેદન સામાવાળા સત્તાધિકારીઓ દ્વારા સુધારણાને આધીન છે કારણ કે બાબત ઘણી જૂની છે અને તત્કાલીન જમીનધારકો – વર્તમાન રહીશોના પૂર્વજો કાં તો જીવિત ન હતા અથવા ઘણા વૃદ્ધ હતા અને તેથી, સામાવાળાઓને વાસ્તવિક ચુકવણીની વિગતો રજૂ કરવા માટે કહી શકાય.

૫. ફકરા-૪.૩ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ધ રાઈટ ટુ ઇન્ફોર્મેશન એક્ટ, ૨૦૦૫ ની જોગવાઈઓ હેઠળ રહીશો અને અરજદારો દ્વારા વળતરની ચુકવણીના પુરાવાની માંગણી કરતા કેટલાક પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ તેઓ અસફળ રહ્યા હતા.

૬. ફકરા-૪.૪ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે જે વ્યક્તિઓના નામ એનેક્સર-એ તરીકે ફાઈલ કરેલી ચાદીમાં દેખાયા હતા અને જેમની જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી હતી તે ચાદીનો ક્યારેય તે હેતુ માટે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો ન હતો જેના માટે તે સંપાદિત કરવામાં આવી હતી અને તેનો કબજો ક્યારેય લેવામાં આવ્યો ન હતો અને તેથી, સદર જમીન ક્યારેય સામાવાળાઓમાં નિહિત થઈ ન હતી. સદર ફકરામાં એ પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે જમીનનું નિહિત થવું એ વાસ્તવિક કબજો લેવાની પૂર્વધારણા કરે છે અને તે ન કરવામાં આવ્યું હોવાથી, સદર ૧૮૯૪ અધિનિયમ ની કલમ ૧૬ માં સમાવિષ્ટ કાનૂની

પૂર્વધારણા સંપાદન કરનાર સંસ્થાની તરફેણમાં ઉભી કરી શકાય નહીં. તે પણ ખૂબ જ ભારપૂર્વક જણાવવામાં આવ્યું છે કે એનેક્ષર-એ તરીકે ફાઇલ કરેલી યાદીમાં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓ તેમની જમીનોના વાસ્તવિક ભૌતિક કબજામાં છે અને તેઓને ક્યારેય બેદખલ કરવામાં આવ્યા નથી. અરજદારોએ એવું કહેવા સુધી પણ ગયા છે કે એનેક્ષર-ઈ માં જમીન ધરાવતા આ વ્યક્તિઓના નામ દર્શાવતા દસ્તાવેજો છે. આ રીતે, હાલની અરજી આવી વ્યક્તિઓના રક્ષણ માટે તેમજ સદર યાદીમાં દેખાયા ન હતા પરંતુ સમાન પરિસ્થિતિ ધરાવતા અને ઉપરોક્ત ગામોમાં રહેતા લોકોના રક્ષણ માટે દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

૭. ફકરા-૪.૫ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સાઠના દાયકાની શરૂઆતમાં, પ્રોજેક્ટમાં ભારે વાહનોના ઉપયોગને કારણે પાકને થયેલા નુકસાન પેટે અમુક નજીવું વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને હવે સામાવાળાઓ વળતરની સદર ચુકવણીને સંપાદનના હેતુ માટે તરીકે રજૂ કરી રહ્યા છે અને તેથી, સામાવાળાઓએ સાબિત કરવું જોઈએ કે આવા સંપાદન પેટે વળતર ખરેખર ચૂકવવામાં હતું.

૮. ફકરા-૪.૬ માં, સરકારની અમુક યોજનાઓનો અમુક સંદર્ભ છે જે સમયાંતરે અમુક પેકેજ ઓફર કરે છે, ગામોના રહીશોના વિસ્થાપન સમયે જે દર્શાવે છે કે વાસ્તવમાં જમીન ક્યારેય સંપાદિત કરવામાં આવી ન હતી પરંતુ ઓફર કરાયેલ પેકેજ મુજબ, રહીશોને વિસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા હતા.

૯. ફકરા-૪.૭ એ હકીકતનો સંદર્ભ આપે છે કે હોટલ, સ્ટેટ ભવન વગેરેના બાંધકામ વખતે પ્રવાસનના વિકાસ માટે કેવડિયા ગામમાં રાજ્ય તેમજ સરદાર સરોવર નિગમ લિમિટેડ (એસએસએનએલ) પાસે પૂરતી જમીન ઉપલબ્ધ છે. કેટલાક માળખા ઊભા કરવામાં આવ્યા હતા પરંતુ હવે રાજ્ય સરકાર/એસએસએનએલ દ્વારા તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવતો નથી. સરકાર/એસએસએનએલ પાસે ઉપલબ્ધ આવી જાતી જમીન દર્શાવવા માટે અમુક ફોટોગ્રાફ્સ બિડાણ કરવામાં આવ્યા છે. ફરીથી એવી માંગ કરવામાં આવી છે કે સામાવાળાઓએ તેમની પાસે ઉપલબ્ધ જમીન વિસ્તાર અંગે જરૂરી માહિતી પૂરી પાડવી જોઈએ. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે સંપાદન રદબાતલ થયું હોવાથી, પ્રશ્નગત જમીનમાં સામાવાળાઓનો કોઈ અધિકાર, માલિકી અથવા હિત નથી.

૧૦. ફકરા-૪.૮ મૂળભૂત રીતે અગાઉ જણાવેલી હકીકતોનું પુનરાવર્તન છે. આ ઉપરાંત, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે આ ગામોના રહીશો ખુશીથી તેમના મૂળ પૈતૃક સ્થાને મૂળ વાતાવરણમાં રહી રહ્યા છે અને તેમની ધાર્મિક અને પરંપરાગત પ્રથા ચાલુ રાખી રહ્યા છે, જે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે તેઓ પ્રોજેક્ટથી પ્રભાવિત થયા ન હતા અથવા તેમની જમીનની ક્યારેય જરૂર ન હતી.

૧૧. ફકરા-૪.૯ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સરકારે જમીન સંપાદનથી પ્રભાવિત કેટલાક લોકોને રોજગારીની ઓફર કરી હતી. આ રોજગારી છૂટક મજૂરો અથવા કરાર આધારિત મજૂરો તરીકે રોકવાના માર્ગે હતી.

૧૨. ફકરા-૪.૧૦ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત ગામોના રહીશોએ કબજો ચાલુ રાખ્યો છે કારણ કે તેઓને ક્યારેય બેદખલ કરવામાં આવ્યા ન હતા અને તેઓ તેમની માલિકી અને કબજાની જમીનના વાસ્તવિક અને ભૌતિક કબજામાં છે. ૧૯૬૦ માં હાથ ધરવામાં આવેલી સંપાદન કાર્યવાહી ધ રાઈટ ટુ ફેર કમ્પેન્સેશન એન્ડ ટ્રાન્સપરન્સી ઇન લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન, રિહેબિલિટેશન એન્ડ રિસેટલમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૧૩ (ટૂંકમાં "સદર ૨૦૧૩ અધિનિયમ") ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને રદબાતલ થયેલી ગણાશે. સદર ફકરામાં કાયદાના અન્ય કેટલાક ઉલ્લંઘનો પણ જણાવવામાં આવ્યા છે.

૧૩. ફકરા-૪.૧૧ અને ૪.૧૨ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટીના નિર્માણના તાજેતરના વિકાસને કારણે, રાજ્ય સરકાર/એસએસએનએલ હવે રહીશોને ખાલી કરવાની ધમકી આપી રહ્યા છે.

૧૪. ફકરા-૪.૧૩ માં, ફરીથી સદર ૨૦૧૩ અધિનિયમ ની જોગવાઈઓ અને અગાઉની સંપાદન કાર્યવાહી રદબાતલ થવાના સંદર્ભમાં સદર અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૨) લાગુ પડવા અંગે સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે. તે ગામોના રહીશો દ્વારા કરવામાં આવેલી અમુક રજૂઆતોનો પણ સંદર્ભ આપે છે.

૧૫. ફકરા-૪.૧૪ કેવડિયા ગામની ગ્રામસભા દ્વારા પસાર કરાયેલા અમુક ઠરાવોનો સંદર્ભ આપે છે કે આદિવાસી ગ્રામવાસીઓને સરકાર દ્વારા પરેશાન

કરવામાં ન આવે અને ગામોના રહીશોને સ્થાનાંતરિત/બેદખલ કરવા સામે વાંધો ઉઠાવે છે. ફકરા-૪.૧૬ માં જૂન, ૨૦૧૯ ના મહિનામાં બેદખલ થવાની આશંકાએ અમુક સર્વેની કામગીરી કરી રહેલા મહેસૂલ વિભાગના અધિકારીઓ તરીકે અરજી દાખલ કરવા માટેનું તાત્કાલિક કારણ જણાવવામાં આવ્યું છે.

૧૬. ફકરા-૪.૧૭ થી ૪.૧૯ મોટાભાગે પુનરાવર્તન છે અને હાથ ધરવામાં આવી રહેલી અમુક વિકાસ પ્રવૃત્તિઓનો પણ સંદર્ભ આપે છે.

૧૭. ફકરા-૫ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે માહિતીનો સ્ત્રોત મુખ્યત્વે ધ રાઈટ ટુ ઇન્ફોર્મેશન એક્ટ હેઠળ પ્રાપ્ત માહિતી, ગ્રામસભાના ઠરાવો પર આધારિત હતો અને એ પણ કે હાલના ચારેય અરજદારોએ વ્યક્તિગત રીતે સ્થળની મુલાકાત લઈને હકીકતોની ચકાસણી કરી હતી. ફકરો-૬ અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનો સંદર્ભ આપે છે. ફકરા-૭ માં, એવું નિવેદન છે કે સમાન મુદ્દો ઉઠાવતી કોઈ જાહેર હિતની અરજી આ અદાલત અથવા અન્ય કોઈ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી નથી.

૧૮. ફકરો-૮ કારણો નો સંદર્ભ આપે છે જે ટૂંકમાં નીચે દર્શાવેલ છે :

કારણો (એ) અને (બી) એવો સંદર્ભ આપે છે કે ગામોના રહીશો કે જેઓ તેમના પૂર્વજોના સમયથી તેમની જમીનો અને મકાનોનો વાસ્તવિક અને ભૌતિક કબજો ધરાવે છે, તેઓને જમીનની યોગ્ય પ્રક્રિયાને અનુસર્યા

વિના એટલે કે કોઈ નોટિસ બજાવ્યા વિના અને વ્યક્તિગત સુનાવણીની કોઈ તક આપ્યા વિના બેદખલ કરી શકાય નહીં અને બેદખલ કરવાની ધમકીભરી કાર્યવાહી સંવિધાન ના અનુચ્છેદ ૧૯ અને ૨૧ હેઠળ જનજાતીય/આદિવાસી લોકોના અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરે તેવી શક્યતા છે.

કારણો (સી) અને (ડી) એ અસર માટે છે કે સંવિધાન ના અનુચ્છેદ ૧૫ અને ૪૬ નું ઉલ્લંઘન થયું છે અને સામાવાળાઓની કાર્યવાહી સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગનું રક્ષણ કરતી આવી બંધારણીય જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘનમાં છે.

આગળનું કારણ (ઈ) સંવિધાન ના અનુચ્છેદ ૩૦૦એ ના ઉલ્લંઘન તેમજ સદર ૨૦૧૩ અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૨) હેઠળ સંપાદન રદબાતલ થયાનો સંદર્ભ આપે છે.

કારણ (એફ) આ અદાલત અને સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપે છે, એટલે કે (i) શૈલેષ આર. શાહ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, ૨૦૦૨ (૩) જી.એલ.એચ. ૬૪૨ માં નોંધાયેલ, (ii) સચિયદાનંદ પાંડે અને અન્ય વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્ય, (૧૯૮૭) ૨ એસ.સી.સી. ૨૯૫ માં નોંધાયેલ, (iii) તેચી તાગી તારા વિરુદ્ધ રાજેન્દ્ર સિંહ ભંડારી, (૨૦૧૮) ૧૧ એસ.સી.સી. ૭૩૪ માં નોંધાયેલ અને (iv) ઇન્ટેલેક્ટ્યુઅલ્સ ફોરમ, તિરુપતિ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ એ.પી. અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૩ એસ.સી.સી. ૫૪૯ માં નોંધાયેલ.

સરકારની કાર્યવાહી પ્રકૃતિ, સુંદરતા અને વિસ્તારના પર્યાવરણને સુરક્ષિત રાખવાની ભાવનાની વિરુદ્ધ છે. તે ભારતના સંવિધાન ના અનુચ્છેદ ૪૮એ નું પણ ઉલ્લંઘન કરે છે.

કારણ (જી) જણાવે છે કે વળતર ભલે આપવામાં આવ્યું હોય પરંતુ સંબંધિત જમીનમાલિકોને ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું.

કારણ (એચ) સંપાદિત જમીનનો જે હેતુ માટે તે સંપાદિત કરવામાં આવી હતી તે માટે ઉપયોગ ન થવા અને વાસ્તવિક કબજો હજુ પણ આદિવાસી/જનજાતિ પાસે ચાલુ રહેવા અંગે સંદર્ભ આપે છે. સદર ૧૮૯૪ અધિનિયમ ની કલમ ૧૬ અને સદર ૨૦૧૩ અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૨) નો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે.

કારણ (આઈ) સામાવાળાઓને પૂર્વ મંજૂરી વિના સંપાદનનો હેતુ ન બદલવાનો નિર્દેશ આપતા ગ્રીવન્સ રિફ્રેસલ ઓથોરિટીના અહેવાલનો સંદર્ભ આપે છે.

કારણ (જે) સંપાદિત જમીનના હેતુમાં કોઈપણ ફેરફારને પ્રતિબંધિત કરતી સદર ૨૦૧૩ અધિનિયમ ની કલમ ૯૯ નો સંદર્ભ આપે છે.

કારણ (કે) સરકાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી જમીની પ્રવૃત્તિઓનો સંદર્ભ આપે છે જેને સદર ૧૮૯૪ અધિનિયમ અથવા સદર ૨૦૧૩ અધિનિયમ હેઠળ પરવાનગી નથી.

કારણ (એલ) સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચેના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપે છે જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ધ ઇન્ડિયન ફોરેસ્ટ એક્ટ, ૧૯૨૭ ની

જોગવાઈઓનું ઉદ્ધંધન થયું છે. આગળ નીચેના ચુકાદાનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે: (i) મહારાષ્ટ્ર લેન્ડ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૧) ૧૫ એસ.સી.સી. ૬૧૬ માં નોંધાયેલ અને (ii) ઉત્તરાખંડ રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ કુમાઉ સ્ટોન ક્ષાર, (૨૦૧૮) ૧૪ એસ.સી.સી. ૫૩૭ માં નોંધાયેલ.

કારણ (એમ) ઉલ્લેખ કરે છે કે વાસ્તવિક કબજા વિના માત્ર સરકાર અથવા એસએસએનએલ ના નામનું ફેરફાર નોંધ રાજ્યની કાર્યવાહીને યોગ્ય ઠેરવી શકે નહીં.

કારણ (એન) ધ પંચાયત (એક્સટેન્શન ટુ શેડ્યુલ એરિયાઝ) એક્ટ, ૧૯૮૬ ની જોગવાઈઓ હેઠળ ગ્રામસભા સાથે પરામર્શ ન કરવા અંગે સંદર્ભ આપે છે.

૧૯. ઉપરોક્ત હકીકતો અને કારણો ના આધારે, છ ગામોના રહીશોને બેદખલ થવાથી બચાવવાના લાભ માટે અરજદારો દ્વારા અગાઉ નોંધ્યા મુજબની દાદ અરજ કરેલ છે.

૨૦. રાજ્ય વતી, તારીખ ૨૧.૦૮.૨૦૧૯ નું સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું જે એસએસએનએલ ના મેનેજિંગ ડિરેક્ટરની સત્તા હેઠળ નાયબ કલેક્ટર અને એડમિનિસ્ટ્રેટર, કેવડિયા કોલોની, નર્મદા દ્વારા યોગ્ય રીતે સોગંદ પર કરવામાં આવ્યું હતું. વળતા સોગંદનામાના ફકરા-૧ થી ૫ ટૂંકમાં, હકીકતો, કારણો અને માંગવામાં આવેલી દાદનો સંદર્ભ આપે છે. ફકરા-૬ માં, એ અસર

માટે પ્રાથમિક વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો છે કે અરજદારોને જાહેર હિતની અરજીના રૂપમાં આ અરજી જાળવી રાખવાનો કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડી નથી. વળતા સોગંદનામાનો ફરો-૭ રાજ્ય સામાવાળાઓના વલણ મુજબ હકીકતો આપે છે. ફરો-૭.૧ અને ૭.૨ સંપાદનની તારીખો, કલમ ૪ હેઠળ જાહેરનામું અને કલમ ૬ હેઠળની ઘોષણા અને વિસ્તારની વિગતો અને અરજદારો દ્વારા સંદર્ભ આપવામાં આવેલા છ ગામોમાં બેદખલ કરાયેલા ખાતેદારોની સંખ્યાનો પણ સંદર્ભ આપે છે. તે સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે કોઠી ગામમાં, કોઈ વિસ્તાર સંપાદિત કરવામાં આવ્યો ન હતો અને સંપાદન માત્ર પાંચ ગામોના સંદર્ભમાં હતું. તેમાં વધુમાં ઉલ્લેખ છે કે દરેક સંપાદન સંબંધે એવોર્ડ આપવામાં આવ્યા હતા; કે નક્કી કરાયેલ વળતરની રકમ તિજોરીમાં જમા કરવામાં આવી હતી; અને તે જમીનધારકો/દાવેદારો દ્વારા ઉપાડવામાં આવી હતી. એનેક્ષર-આર/૧ એ સંબંધિત ગામોની જમીન સંપાદનની વિગતો, આપવામાં આવેલ રકમ, તિજોરીમાં જમા, અને તેની ચુકવણીની તારીખ વગેરેનું સામૂહિક સંકલન છે.

૨૧. વળતા સોગંદનામાનો ફરો-૭.૩ એનેક્ષર-આર/૨ મારફતે વળતરની વહેંચણી અને તેની પહોંચ વિશે વિગતો આપે છે. ફરો-૭.૩ ધ ઇન્ટર-સ્ટેટ રિવર વોટર ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૫(૩) હેઠળ વિવાદોના ન્યાયનિર્ણય માટે નર્મદા વોટર ડિસ્પ્યુટ ટ્રિબ્યુનલની રચના અને એનેક્ષર-આર/૩ તરીકે ફાઈલ કરાયેલ તારીખ ૦૭.૧૨.૧૯૭૯ ના તેના એવોર્ડનો સંદર્ભ

આપે છે. ફકરો-૭.૪ મહારાષ્ટ્ર અને મધ્યપ્રદેશ રાજ્યોમાંથી 'નિરાશ્રિતો' ને લાભો વિસ્તારતા તારીખ ૧૧.૦૬.૧૯૭૯ ના સરકારી ઠરાવોનો સંદર્ભ આપે છે જે પુનર્વસન અનુદાન, ગ્રાન્ટ-ઇન-એઇડ, ખેતીની જમીનની ફાળવણી, એક્સ-ગ્રેશિયા ચુકવણી અને જમીનવિહોણા પરિવારોના પુનર્વસન સહિતના લાભો પ્રસ્તાવિત કરે છે.

૨૨. વળતા સોગંદનામાનો ફકરો-૭.૫ પ્રોજેક્ટ અસરગ્રસ્ત પરિવારોની દેખરેખ રાખવા માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા ૧૯૮૮ ના વર્ષમાં સ્વાયત્ત સંસ્થા એટલે કે સરદાર સરોવર પુનર્વસવાટ એજન્સી (ટૂંકમાં "એસએસપીએ") ની રચનાનો સંદર્ભ આપે છે કારણ કે કેટલાક જમીનધારકો પુનર્વસન અને પુનઃસ્થાપન અંગે ફરિયાદ ઉઠાવી રહ્યા હતા. વળતા સોગંદનામાનો ફકરો-૭.૬ સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્દેશો હેઠળ ગુજરાત રાજ્ય તેમજ મધ્યપ્રદેશ રાજ્યના ઉચ્ચ સ્તરીય સ્વાયત્ત સત્તાધિકારીની રચના માટે તારીખ ૧૬.૦૨.૧૯૯૯ ના સરકારી ઠરાવોનો સંદર્ભ આપે છે. ફકરો-૭.૭ યથાસ્થિતિ જાળવી રાખવા માટે ગ્રીવન્સ રિફ્રેસલ ઓથોરિટી દ્વારા સંચાર તારીખ ૧૧.૦૨.૨૦૦૦ (એનેક્ષર-આર/૫) મારફતે જારી કરાયેલ નિર્દેશનો સંદર્ભ આપે છે. વળતા સોગંદનામાનો ફકરો-૭.૮ સંપાદિત વિસ્તાર, ઉપયોગમાં લેવાયેલ વિસ્તાર, ગ્રીવન્સ રિફ્રેસલ ઓથોરિટી દ્વારા પ્રાપ્ત માહિતીના આધારે મોટી સંખ્યામાં ખાતેદારો દ્વારા પુનર્વસન પ્રોજેક્ટના લાભો પ્રાપ્ત કર્યાની વિગતો આપે છે. એનેક્ષર-આર/૬ એ તારીખ ૧૩.૦૭.૨૦૦૪ નો સંચાર છે જેના દ્વારા ગ્રીવન્સ રિફ્રેસલ ઓથોરિટીએ

ઠરાવ્યું હતું કે પ્રશ્નગત આ છ ગામો એવોર્ડ હેઠળ આવરી લેવામાં આવતી વ્યક્તિઓને વધારાની લાભદાયી સુવિધાઓ આપતા અનુગામી પેકેજોના એવોર્ડ દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યા ન હતા.

૨૩. ફકરા-૭.૯ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે રાજ્ય સરકારને રજૂઆતો મળ્યા પછી, રાજ્યએ તારીખ ૦૯.૦૮.૧૯૯૨ ના સરકારી ઠરાવ દ્વારા આ છ ગામોના અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓ સુધી પણ પેકેજોના સમાન લાભો વિસ્તારવાનો ઠરાવ કર્યો. તારીખ ૦૯.૦૮.૧૯૯૨ નો સદર ઠરાવ એનેક્ષર-આર/૭ તરીકે ફાઈલ કરેલ છે. સદર ફકરામાં ૧૯૯૨ ના પેકેજની મુખ્ય બાબતોનો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૨૪. ફકરો-૭.૧૦ જણાવે છે કે ઓફર કરાયેલ પેકેજના અનુસંધાનમાં, મૂળ ખાતેદારોને લાભ મળ્યો હતો અને તેઓએ સંપાદન હેઠળની જમીનનો કબજો સ્વેચ્છાએ સોંપી દીધો હતો. તેમાં એવો પણ ઉલ્લેખ છે કે ત્યારબાદ પેકેજમાં કંઈક વધુ ઓફર કરીને સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો જેની વિગતો પણ દર્શાવેલ છે.

૨૫. ફકરો-૭.૧૧ વર્ષ ૨૦૧૩ માં રાજ્ય સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ અન્ય પેકેજ અને તેની મુખ્ય બાબતોનો સંદર્ભ આપે છે. તે એવો પણ ઉલ્લેખ કરે છે કે સદર ૨૦૧૩ ના પેકેજ હેઠળના લાભો ખેડૂતો દ્વારા પણ પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા. તે ફરીથી ઉલ્લેખ કરે છે કે ૨૦૧૫ ના અન્ય એક ઠરાવ દ્વારા, વધારાના લાભો વિસ્તારવામાં આવ્યા હતા. ૨૦૧૩ અને ૨૦૧૫ ના આ પેકેજો

એનેક્ષર-આર/૮ અને આર/૯ તરીકે ફાઇલ કરવામાં આવ્યા છે. તે ૨૦૧૮ ના અન્ય સુધારેલા ઠરાવનો વધુ સંદર્ભ આપે છે, જેની નકલ એનેક્ષર-આર/૧૦ તરીકે ફાઇલ કરેલ છે. વધુમાં, એનેક્ષર-આર/૧૧ એ લાભાર્થીઓની વિગતોની નકલ છે જેમણે ૧૯૯૨, ૨૦૧૩, ૨૦૧૫ અને ૨૦૧૮ ના સરકારી ઠરાવ હેઠળ લાભો મેળવ્યા હતા. અંતમાં, એવો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે ૧૯૬૧ થી ૧૯૬૩ ના વર્ષોમાં થયેલા સંપાદન સંબંધે ઉપરોક્ત છ ગામોના ૪૦૧ ખાતેદારોની ૧૮૧૪.૬૫ એકર જમીનનો વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો લેવામાં આવ્યો હતો અને પેકેજો દ્વારા ઓફર કરવામાં આવેલ વધુ વધારાનું વળતર જમીનધારકો દ્વારા સ્વેચ્છાએ સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું. ૧૯૭૯ થી ૧૯૮૪ જેટલા સમયમાં બાંધકામો પણ ઉભા કરવામાં આવ્યા હતા પરંતુ પાછળથી જ્યારે બાંધકામો તોડી પાડવામાં આવ્યા હતા, ત્યારે કેટલાક જમીનધારકોએ અનધિકૃત રીતે જમીનનો કબજો ફરીથી મેળવી લીધો હતો અને હવે સતત કબજો હોવાનો દાવો કરી રહ્યા છે. એનેક્ષર આર/૧૨ બાંધકામની વિગતોની નકલ છે.

૨૬. વળતા સોગંદનામાનો ફકરો-૮ અરજદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા કાનૂની કારણોના જવાબમાં કાનૂની રજૂઆતો સાથે કામ કરે છે જેનો અત્યારે અમે સંદર્ભ આપી રહ્યા નથી.

૨૭. ફકરો-૯ અમુક ભવિષ્યની સંભાવનાઓનો સંદર્ભ આપે છે જેનો પણ અત્યારે અમે સંદર્ભ આપી રહ્યા નથી. એનેક્ષર આર/૧૩ જે કાનૂની રજૂઆતોનો એક ભાગ છે, તે ધ પંચાયત (એક્સટેન્શન ટુ ધ શેડ્યુલ એરિયાઝ) રૂલ્સ,

૨૦૧૭ ની નકલ છે. એનેક્ષર-આર/૧૪ અને આર/૧૫ ભવિષ્યની સંભાવનાઓનો સંદર્ભ આપે છે. એનેક્ષર-આર/૧૪ ચોક્કસ સમયગાળા વચ્ચે સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટીના મુલાકાતીઓના આંકડા દર્શાવે છે. એનેક્ષર-આર/૧૫ સ્થાનિક લોકો દ્વારા મેળવેલ રોજગારી વિશેની વિગતોની નકલ છે.

૨૮. સામાવાળા નં. ૪ - નાયબ કલેક્ટર અને એડમિનિસ્ટ્રેટર, કેવડિયા કોલોની, નર્મદા દ્વારા તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૧૮ નું વધારાનું સોગંદનામું પણ સોગંદ પર કરવામાં આવ્યું હતું. આ સોગંદનામાની સામગ્રી રિટ અરજીમાં એનેક્ષર-એ માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓની યાદીનું વિગતવાર વિશ્લેષણ આપે છે. તે તેમના વંશજો, વળતર મેળવનારા વંશજો, તેમની જમીનની વિગતો આપે છે. અમે અહીં નોંધી શકીએ છીએ કે આ વિગતો ગામવાર પૂરી પાડવામાં આવી છે અને તેના સમર્થનમાં સંબંધિત દસ્તાવેજો પણ આ સોગંદનામા સાથે બિડાણ કરવામાં આવ્યા છે.

૨૯. અરજદારોએ શ્રી મોસેસ ડેનિયલ મઝગાનકર (અરજદાર નં. ૨) દ્વારા યોગ્ય રીતે સોગંદ પર પ્રત્યુત્તર સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે. આ સોગંદનામાની સામગ્રી મૂળભૂત રીતે સામાવાળા-રાજ્યના વળતા સોગંદનામાની સામગ્રીનો ઇનકાર છે. આ સોગંદનામું તારીખ ૧૬.૧૨.૨૦૧૮ નું છે. અરજદારોએ સામાવાળા નં. ૪ ના વધારાના સોગંદનામાના જવાબમાં, વધારાનું પ્રત્યુત્તર સોગંદનામું પણ દાખલ કર્યું છે. આ સોગંદનામું પણ તારીખ ૧૬.૧૨.૨૦૧૮ નું છે. ત્યારબાદ, અરજદાર નં. ૨ એ અમુક હકીકતો સ્પષ્ટ કરતા અરજદારો વતી તારીખ ૨૪.૧૨.૨૦૧૮ નું

વધારાનું સોગંદનામું વધુ દાખલ કર્યું.

૩૦. અમે અરજદારો વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી એન.એમ.કાપડિયા અને રાજ્ય – સામાવાળાઓ માટે આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર શ્રી જે.કે.શાહ દ્વારા સહાયિત વિદ્વાન ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર સુશ્રી મનીષા લવકુમાર શાહ સાથે વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ શ્રી કમલ ત્રિવેદીને સાંભળ્યા છે.

૩૧. શરૂઆતમાં, વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ શ્રી કમલ ત્રિવેદીએ એ અસરનો પ્રાથમિક વાંધો ઉઠાવ્યો હતો કે જાહેર હિતની અરજી તરીકે ઘડવામાં આવેલી હાલની અરજી જાળવવાપાત્ર રહેશે નહીં અને આ અરજી જાળવવા માટે અરજદારને કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડી રહેશે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ત્રીજી વ્યક્તિના કહેવાથી જમીન સંપાદનના સંબંધમાં જાહેર હિતની અરજી ટકી શકે તેવી રહેશે નહીં કારણ કે જમીનના સંબંધમાં કાનૂની અધિકાર જમીનમાલિકનો છે અને સંવિધાન ના અનુચ્છેદ ૩૦૦એ અથવા સદર ૧૮૯૪ અધિનિયમ અથવા સદર ૨૦૧૩ અધિનિયમ ની કોઈપણ જોગવાઈઓ હેઠળ આપવામાં આવેલા કોઈપણ અધિકારોના ઉલ્લંઘન વિશે ભારપૂર્વક જણાવવાનો અધિકાર માત્ર આવા જમીનમાલિકને જ હશે.

૩૨. અરજદારો વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી કાપડિયાએ હાલની જાહેર હિતની અરજી જાળવવાના અરજદારોના અધિકારોનો બચાવ કરતી વખતે રજૂઆત કરી હતી કે કારણ કે તે એવા લોકોની વ્યાપક જાહેર ઈજામાં હતું જેઓ અનુસૂચિત

જનજાતિના છે અને ગરીબ અને પછાત છે તેમજ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત છે, જેઓ અદાલતનો આશરો લેવામાં પોતાને અયોગ્ય અને લાચાર માને છે, તેથી હાલના અરજદારોએ તેમનું કારણ ઉઠાવ્યું છે અને આ રીતે હાલની અરજી જાહેર હિતની અરજી તરીકે દાખલ કરવામાં આવી છે અને આ અદાલત પ્રાથમિક વાંધાના સદર આધાર પર અરજી ફગાવી ન શકે. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તે ૨૯૫ વિવિધ પરિવારોના લગભગ ૧૮૦૦ જેટલા મોટી સંખ્યામાં લોકોને અસર કરે છે. શ્રી કાપડિયાએ હાઈકોર્ટ ઓફ ગુજરાત (પ્રેક્ટિસ એન્ડ પ્રોસિજર ફોર પબ્લિક ઇન્ટરેસ્ટ લિટીગેશન) રૂલ્સ, ૨૦૧૦ ની સંબંધિત જોગવાઈઓનો સંદર્ભ આપ્યો છે અને સર્વોચ્ચ અદાલત, ગુજરાત હાઈકોર્ટ અને અન્ય હાઈકોર્ટના સંખ્યાબંધ ચુકાદાઓ પર પણ આધાર રાખ્યો છે જે નીચે સૂચિબદ્ધ છે :

- (૧) પીપલ્સ યુનિયન ફોર ડેમોક્રેટિક રાઈટ્સ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૮૨) ૩ એસ.સી.સી. ૨૩૫ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૨, ૩, ૯ અને ૧૧).
- (૨) બંધુઆ મુકિત મોરચા વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, ૧૯૮૪ એસસીઆર (૨) ૬૭ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૧૧, ૧૪, ૧૫, ૧૮૫, ૧૮૬, ૧૮૮ અને ૧૮૯).
- (૩) હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ એ પેરેન્ટ ઓફ એ સ્ટુડન્ટ ઓફ મેડિકલ કોલેજ શિમલા અને અન્ય, ૧૯૮૫ ૩ એસ.સી.સી. ૧૬૯ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૫).

- (૪) શીલા બરસે વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૮૮) ૪ એસ.સી.સી. ૨૨૬ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૧૧ અને ૧૨).
- (૫) અખિલ ભારતીય શોષિત કર્મચારી સંઘ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, ૧૯૮૧ (૧) એસ.સી.સી. ૨૪૬ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૬૨).
- (૬) એસ.પી.ગુપ્તા વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, ૧૯૮૧ (સપ્લીમેન્ટરી) એસ.સી.સી. ૮૭ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૧૩, ૧૭, ૨૩ અને ૨૫).
- (૭) ઓલ્ગા ટેલિસ અને અન્ય વિરુદ્ધ બોમ્બે મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને અન્ય, ૧૯૮૫ (૩) એસ.સી.સી. ૫૪૫ માં નોંધાયેલ.
- (૮) વનવાસી સેવા આશ્રમ વિરુદ્ધ યુ.પી. રાજ્ય, ૧૯૮૬ (૪) એસ.સી.સી. ૭૫૩ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૧).
- (૯) બી.અંજનપ્પા અને અન્ય વિરુદ્ધ વ્યાલીકાવલ હાઉસ બિલ્ડિંગ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટી લિમિટેડ અને અન્ય, ૨૦૧૨ (૧૦) એસ.સી.સી. ૧૮૪ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૨૭).
- (૧૦) લિંગપ્પા વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, (૧૯૮૫) ૧ એસ.સી.સી. ૪૭૯ માં નોંધાયેલ.
- (૧૧) એમ.પી. રાજ્ય વિરુદ્ધ નર્મદા બચાવો આંદોલન, (૨૦૧૧) ૭ એસ.સી.સી. ૬૩૯ માં નોંધાયેલ.

(૧૨) ફાફ શેખ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, ૨૦૧૩ (૩) જી.એલ.એચ.

૨૮૮ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૧૧ અને ૧૩).

(૧૩) રેલવે કોરિડોર વિરોધ કિસાન સંઘ અને અન્ય વિરુદ્ધ યુઓઆઈ

અને અન્ય, ૨૦૧૩ (૨) જી.એલ.આર. ૧૬૪૬ માં નોંધાયેલ

(સંબંધિત ફકરા-૧૬ થી ૧૯).

(૧૪) એક્શન રિસર્ચ ઇન કોમ્યુનિટી હેલ્થ એન્ડ ડેવલપમેન્ટ અને અન્ય

વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ)

નં. ૧૦૦/૨૦૧૧, ૦૩.૦૫.૨૦૧૩ ના રોજ નિર્ણીત.

(૧૫) યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ નંદકિશોર, ૧૯૮૨ એસસીસી

ઓનલાઈન ૧૪૭ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૯, ૧૮, ૩૬

અને ૩૭).

(૧૬) પ્રહલાદસિંહ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, ૨૦૧૧ (૫)

એસ.સી.સી. ૩૮૬ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૯, ૧૨, ૧૩,

૧૯, ૨૦ અને ૨૨).

(૧૭) કરનીલ કૌર વિરુદ્ધ રાજ્ય, ૨૦૧૫ (૩) એસ.સી.સી. ૨૦૬ માં

નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૬, ૮, ૧૧, ૧૮, ૨૩ અને ૨૭).

(૧૮) અનામલાઈ કલબ વિરુદ્ધ તમિલનાડુ સરકાર, ૧૯૯૭ (૩)

એસ.સી.સી. ૧૬૯ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૬, ૮ અને

૯).

(૧૯) ચેરમેન ઇન્દોર વિકાસ પ્રાધિકરણ, ૨૦૦૭ (૮) એસ.સી.સી.

૧૬૯ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૫૩ થી ૫૬).

૩૩. બીજી બાજુ, શ્રી ત્રિવેદીએ તેમના પ્રાથમિક વાંધાના સમર્થનમાં નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો :

(૧) મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિરુદ્ધ દિગંબર, (૧૯૯૫) ૪ એસ.સી.સી. ૬૮૩ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૩, ૧૪, ૨૫ અને ૨૬).

(૨) નોર્ધન ઇન્ડિયન ગ્લાસ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ વિરુદ્ધ જસવંત સિંહ અને અન્ય, (૨૦૦૩) ૧ એસ.સી.સી. ૩૩૫ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરો-૯).

(૩) મહાવીર અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, (૨૦૧૮) ૩ એસ.સી.સી. ૫૮૮ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૧, ૭, ૧૪, ૨૩ થી ૨૭).

(૪) બાલ્કો એમ્પ્લોઈઝ યુનિયન (રજિ.) વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૨૦૦૨) ૨ એસ.સી.સી. ૩૩૩ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૭૯, ૮૦, ૮૩, ૮૮, ૯૦ અને ૯૯).

(૫) ઉત્તરાંચલ રાજ્ય વિરુદ્ધ બળવંત સિંહ ચૌફલ અને અન્ય, (૨૦૧૦) ૩ એસ.સી.સી. ૪૦૨ માં નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૩૯, ૧૦૫ અને ૧૮૧).

(૬) શ્રી શ્રી રામ જાનકીજી અસ્થાન તપોવન મંદિર અને અન્ય વિરુદ્ધ ઝારખંડ રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૯) ૬ એસ.સી.સી. ૭૭૭ માં

નોંધાયેલ (સંબંધિત ફકરા-૮ થી ૧૦).

(૭) સુરેન્દ્ર પ્રતાપ સિંહ વિરુદ્ધ એમ.પી. રાજ્ય અને અન્ય, ૨૦૧૯ (૧)

એમપીએલજે ૭૫ માં નોંધાયેલ.

૩૪. અરજીમાં જણાવવામાં આવેલી હકીકતોના વર્ણનમાં અને રેકૉર્ડ પરના પ્લીડિંગ્સ, વળતા સોગંદનામા, વધારાના સોગંદનામામાં અમે ઉપર અવલોકન કર્યું છે તેમ વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી સંબંધિત રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લેતા, હકીકતના વિવાદિત પ્રશ્નો છે તેવો કોઈ ઇનકાર કરી શકાય નહીં. આ અરજીમાં ઉદ્દેખિત ગ્રામવાસીઓની જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી હતી તેનો પણ કોઈ ઇનકાર થઈ શકે નહીં. એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યા હતા તે અંગે પણ અરજદારો દ્વારા કોઈ ઇનકાર કરવામાં આવ્યો નથી. જોકે, વર્તમાન રહીશોના પૂર્વજો દ્વારા વળતર મેળવવાના સંબંધમાં, અરજદારો બહુ ચોક્કસ રહ્યા નથી અને બહુ પ્રતિબદ્ધ રહ્યા નથી, પરંતુ ટાળવાવાળા રહ્યા છે. અરજદારોએ સતત અને વારંવાર જણાવ્યું છે કે સામાવાળા-રાજ્યને એ સાબિત કરવા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ અથવા બોલાવવું જોઈએ કે જમીન પર હાલમાં રહેતા અને કબજો ધરાવતા ગ્રામવાસીઓના પૂર્વજોને વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું છે અને તેમને તે મળ્યું છે. વાસ્તવમાં, એકવાર રાજ્ય ચોક્કસ વલણ સાથે આગળ આવ્યું છે અને તેણે સંપાદન સમયે તત્કાલીન ખાતેદારોની વિગતો આપી છે કે તેઓને માત્ર એવોર્ડ હેઠળ નક્કી કરાયેલ વળતર જ નહીં પરંતુ ૧૯૯૨ થી ૨૦૧૮ સુધી રાજ્ય દ્વારા ઓફર કરાયેલા વિવિધ પેકેજો દ્વારા વિસ્તૃત વધારાના લાભો પણ મળ્યા

છે, ત્યારે હાલના અરજદારો દ્વારા જે પણ નિવેદન આપવામાં આવ્યું છે જેઓ ન તો જમીનધારકો છે કે ન તો જમીનનો કબજો ધરાવે છે અને તે પણ તેમના સોગંદનામાની રજૂઆતના આધારે ઓછી સુસંગતતા ધરાવશે જે અન્યથા પણ ચોક્કસ નથી. વધુમાં, છ ગામોમાં હાલના રહીશોએ પણ કોઈપણ અલગ સોગંદનામા અથવા નિવેદન દ્વારા એવો દાવો કર્યો ન હતો કે તેઓને તેમના પૂર્વજો દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદનના સાક્ષી છે કે તેઓને કોઈ વળતર મળ્યું નથી. તે અફવા અથવા તેમના પૂર્વજોના કોઈ નિવેદનનો કિસ્સો પણ નથી જે તેમને જણાવવામાં આવ્યું હોય કે તેઓને પેકેજ હેઠળ કોઈ વળતર અથવા વધારાના લાભો મળ્યા નથી. વળતર ન ચૂકવવા અંગે આક્ષેપ કરતી આ અરજી ચાર અરજદારોએ જે માહિતીના આધારે દાખલ કરી છે તે કોઈપણ આધાર વિનાની છે અને કાયદામાં અસ્વીકાર્ય છે.

૩૫. વધુમાં, જમીનનો ભોગવટો અને કબજાનો દાવો કરતા છ ગામોના દરેક રહીશોએ વળતર ન ચૂકવવામાં આવ્યું હોવાનો, તેમના પૂર્વજોને બેદખલ ન કરવામાં આવ્યા હોવાનો અને રાજ્ય સરકારે જમીનનો કબજો ન લીધો હોવાનો કોઈપણ અધિકાર સ્વતંત્ર રીતે અને વ્યક્તિગત રીતે દાવો કરવો પડશે. આવા અધિકારો કબજાનો દાવો કરતા પ્રત્યેક વર્તમાન રહીશો સાથે જોડાયેલા વ્યક્તિગત અધિકારો છે. આમ પણ, આવા ૧૮૦૦ વ્યક્તિઓ (૨૯૫ પરિવારો) વતી અરજીને જાહેર હિતની અરજી તરીકે સ્વીકારી શકાય નહીં. અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા કોઈપણ કેસના કાયદાએ એવું

ઠરાવ્યું નથી કે અન્ય લોકોની જમીનના સંબંધમાં આવી અરજી એવી ત્રીજી વ્યક્તિ દ્વારા જાળવવામાં આવશે જેને જમીનમાં કોઈ પણ પ્રકારનું હિત ન હોય.

૩૬. વધુમાં, ચુકાદો અનામત રાજ્યા પછી અને ચુકાદાની તૈયારી દરમિયાન, ઈન્દોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિરુદ્ધ મનોહરલાલ અને અન્ય ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે, ૦૬.૦૩.૨૦૨૦ ના રોજ તેનો ચુકાદો આપ્યો છે. બંધારણીય ખંડપીઠ દ્વારા પ્રશ્નોના જવાબ આપીને નિર્ધારિત કરવામાં આવેલો રેશિયો ચુકાદાના ફક્ત-૩૬૩ માં ઉલ્લેખિત છે જે અહીં રજૂ કરવામાં આવેલ છે :

"૩૬૩. અગાઉની ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે પ્રશ્નોના જવાબ નીચે મુજબ આપીએ છીએ :

૧. કલમ ૨૧(૧)(એ) ની જોગવાઈઓ હેઠળ જો ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ ના પ્રારંભની તારીખ ૦૧.૦૧.૨૦૧૪ ના રોજ એવોર્ડ કરવામાં આવ્યો ન હોય, તો કાર્યવાહી રદબાતલ થતી નથી. ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ ની જોગવાઈઓ હેઠળ વળતર નક્કી કરવાનું રહેશે.

૨. જો અદાલતના વચગાળાના હુકમ દ્વારા આવરી લેવાયેલ સમયગાળાને બાદ કરતાં પાંચ વર્ષના વિન્ડો પિરિયડની અંદર એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યો હોય, તો ૧૮૮૪ ના અધિનિયમ હેઠળ ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૧)(બી) હેઠળ જોગવાઈ કર્યા મુજબ કાર્યવાહી ચાલુ રહેશે જાણે કે તેને રદ કરવામાં આવ્યો ન હોય.

૩. કલમ ૨૪(૨) માં કબજા અને વળતર વચ્ચે વપરાયેલ 'અથવા (or)' શબ્દને 'ન તો (nor)' અથવા 'અને (and)' તરીકે વાંચવાનો રહેશે. ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૨) હેઠળ જમીન સંપાદન કાર્યવાહીનું રદબાતલ થવું ત્યારે થાય છે જ્યારે સદર અધિનિયમ ના પ્રારંભ પહેલા પાંચ વર્ષ કે તેથી વધુ સમય માટે સત્તાવાળાઓની નિષ્ક્રિયતાને કારણે, જમીનનો કબજો લેવામાં આવ્યો ન હોય ન તો વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો કબજો લેવામાં આવ્યો હોય, વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું ન હોય તો કોઈ રદબાતલ થતું નથી. તેવી જ રીતે, જો વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું હોય, કબજો લેવામાં આવ્યો ન હોય તો કોઈ રદબાતલ થતું નથી.

૪. ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૨) ના મુખ્ય ભાગમાં 'ચૂકવવામાં આવેલ (paid)' શબ્દપ્રયોગમાં અદાલતમાં વળતરની જમા રકમનો સમાવેશ થતો નથી. જમા ન કરવાનું પરિણામ કલમ ૨૪(૨) ની શરતમાં આપવામાં આવ્યું છે જો તે મોટાભાગની જમીન હોલિંગના સંદર્ભમાં જમા કરવામાં આવ્યું ન હોય તો ૧૮૯૪ ના અધિનિયમ ની કલમ ૪ હેઠળ જમીન સંપાદન માટેના જાહેરનામાની તારીખે તમામ લાભાર્થીઓ (જમીનમાલિકો) ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ ની જોગવાઈઓ અનુસાર વળતર માટે હકદાર રહેશે. જો લેન્ડ એકિવિઝિશન એક્ટ, ૧૮૯૪ ની કલમ ૩૧ હેઠળની જવાબદારી પૂરી કરવામાં આવી ન હોય, તો સદર અધિનિયમ ની કલમ ૩૪ હેઠળ વ્યાજ મંજૂર કરી શકાય છે. વળતર

(અદાલતમાં) જમા ન કરવાથી જમીન સંપાદન કાર્યવાહી રદબાતલ થતી નથી. પાંચ વર્ષ કે તેથી વધુ સમય માટે મોટાભાગના હોલિંગના સંદર્ભમાં જમા ન કરવાના કિસ્સામાં, ૧૮૯૪ ના અધિનિયમ ની કલમ ૪ હેઠળ જમીન સંપાદન માટેના જાહેરનામાની તારીખે ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ હેઠળ વળતર "જમીનમાલિકો" ને ચૂકવવાનું રહેશે.

૫. જો કોઈ વ્યક્તિને ૧૮૯૪ ના અધિનિયમ ની કલમ ૩૧(૧) હેઠળ જોગવાઈ કર્યા મુજબ વળતર ઓફર કરવામાં આવ્યું હોય, તો તેના માટે એવો દાવો કરવાનું ખુલ્લું નથી કે અદાલતમાં વળતર ન ચૂકવવા અથવા જમા ન કરવાને કારણે કલમ ૨૪(૨) હેઠળ સંપાદન રદબાતલ થઈ ગયું છે. કલમ ૩૧(૧) હેઠળ રકમ ઓફર કરવાથી ચૂકવણીની જવાબદારી પૂર્ણ થાય છે. જમીનમાલિકો જેમણે વળતર સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અથવા જેમણે વધુ વળતર માટે સંદર્ભ માંગ્યો હતો, તેઓ દાવો કરી શકતા નથી કે સંપાદન કાર્યવાહી ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૨) હેઠળ રદબાતલ થઈ ગઈ હતી.

૬. ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૨) ની શરતને કલમ ૨૪(૨) ના ભાગ તરીકે ગણવાની છે ન કે કલમ ૨૪(૧)(બી) ના ભાગ તરીકે.

૭. ૧૮૯૪ ના અધિનિયમ હેઠળ અને કલમ ૨૪(૨) હેઠળ વિચાર્યા મુજબ કબજો લેવાની રીત ઇન્કવેસ્ટ રિપોર્ટ/મેમોરેન્ડમ તૈયાર કરવાની છે. એકવાર ૧૮૯૪ ના અધિનિયમ ની કલમ ૧૬ હેઠળ કબજો લેવા પર એવોર્ડ પસાર થઈ જાય, જમીન રાજ્યમાં નિહિત થાય છે ૨૦૧૩ ના

અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૨) હેઠળ કોઈ વિનિહિત આપવામા આવ્યું નથી, કારણ કે એકવાર કબજો લેવામાં આવ્યા પછી કલમ ૨૪(૨) હેઠળ કોઈ રદબાતલ થતું નથી.

૮. કાર્યવાહી રદબાતલ થવાની જોગવાઈ કરતી કલમ ૨૪(૨) ની જોગવાઈઓ એવા કિસ્સામાં લાગુ પડે છે જ્યાં ૨૦૧૩ નો અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં સત્તાવાળાઓ તેમની નિષ્ક્રિયતાને કારણે પાંચ વર્ષ કે તેથી વધુ સમય માટે કબજો લેવામાં અને વળતર ચૂકવવામાં નિષ્ફળ ગયા હોય, ૦૧.૦૧.૨૦૧૪ ના રોજ સંબંધિત સત્તાધિકારી પાસે પડતર જમીન સંપાદનની કાર્યવાહીમાં. અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા વચગાળાના હુકમોના અસ્તિત્વનો સમયગાળો પાંચ વર્ષની ગણતરીમાં બાકાત રાખવો પડશે.

૯. ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૨) જમીન સંપાદનની પૂર્ણ થયેલી કાર્યવાહીની કાયદેસરતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવવા માટે કાર્યવાહીનું નવું કારણ ઉભું કરતી નથી. કલમ ૨૪ એ ૨૦૧૩ ના અધિનિયમ ના અમલની તારીખ એટલે કે ૦૧.૦૧.૨૦૧૪ ના રોજ પડતર કાર્યવાહીને લાગુ પડે છે. તે વાસી અને સમય-બાધિત દાવાઓને પુનર્જીવિત કરતું નથી અને પૂર્ણ થયેલી કાર્યવાહીને ફરીથી ખોલતું નથી અથવા જમીનમાલિકોને સંપાદનને અમાન્ય કરવા માટે અદાલતને બદલે તિજોરીમાં વળતર જમા કરવાની રીત અથવા કાર્યવાહી ફરીથી ખોલવા માટે કબજો લેવાની રીતની કાયદેસરતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવવાની મંજૂરી આપતું

નથી."

૩૭. બંધારણીય ખંડપીઠે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે માત્ર કબજાના આધારે કલમ ૨૪(૨) ના લાભોનો દાવો કરવા માટે ભૂતપૂર્વ જમીનમાલિકો જેમની જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી હતી અને વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું હતું તેમને કોઈ અધિકાર પ્રાપ્ત થશે નહીં. આવા દાવેદારોએ તેઓને વળતર ન ચૂકવવામાં આવ્યું હોવાની અને તેઓ કબજો ચાલુ રાખતા હોવાની બંને કસોટીઓ પ્રસ્થાપિત કરવી પડશે અને પસાર કરવી પડશે. બંધારણીય ખંડપીઠે વધુમાં ઠરાવ્યું કે કલમ ૩૧(૧) હેઠળ તિજોરીમાં વળતર જમા કરાવવું એ હકીકતનું પૂરતું પાલન હશે કે વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું છે. હાલના કિસ્સામાં, વળતર તિજોરીમાં જમા કરવામાં આવ્યું ન હતું તેવો કોઈ વિવાદ ઊભો કરવામાં આવ્યો નથી, જ્યારે રાજ્યએ સોગંદ પર સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે અને એ દર્શાવવા માટે દસ્તાવેજો પણ ફાઈલ કર્યા છે કે વળતર માત્ર તિજોરીમાં જમા કરવામાં આવ્યું ન હતું, પરંતુ દાવેદારો દ્વારા મેળવવામાં પણ આવ્યું હતું. બંધારણીય ખંડપીઠે વધુમાં ઠરાવ્યું કે દાવેદારને ઓફર કરાયેલ અને પ્રાપ્ત ન થયેલ વળતર વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું છે તેમ ગણાશે.

૩૮. આમ, અરજદારો દ્વારા અસ્પષ્ટ અને આધારહીન દાવા કે વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું નથી, તે હાલમાં ગામોમાં રહેતા રહીશોને કોઈ લાભ આપી શકે નહીં. બની શકે કે વ્યક્તિગત રીતે અલગ-અલગ અરજીઓ દાખલ કરીને, રહીશો ઇન્દોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં બંધારણીય

ખંડપીઠ દ્વારા નિર્ધારિત તેમની બેવડી કસોટી પ્રસ્થાપિત કરવામાં અને પાસ કરવામાં સફળ થાય, પરંતુ હાલના અરજદારો દ્વારા કોઈ લાભ આપવાને બદલે આ અરજી જાહેર હિતની અરજી તરીકે દાખલ કરવાથી ખરેખર જમીન પર હાલમાં કબજો ધરાવતા ગામના રહીશોને નુકસાન પહોંચાડી શકે છે.

૩૯. ઉપર નોંધાયેલા તમામ કારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, રિટ અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને ફગાવી દેવામાં આવે છે, જોકે, ઇન્ડોર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં બંધારણીય ખંડપીઠના ચુકાદાને ધ્યાનમાં રાખીને સદર ૨૦૧૩ અધિનિયમ ની કલમ ૨૪(૨) ના લાભનો દાવો કરવાના વ્યક્તિગત રહીશોના અધિકારોને અસર કર્યા વિના.

(વિક્રમનાથ, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ)

(આશુતોષ. શાસ્ત્રી, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.